

APGYVENDINIMO PASLAUGŲ TERITORINĖ SKLAIDA LIETUVOJE

Edis Kriauciūnas

Lietuvos socialinių tyrimų centro Visuomenės geografijos ir demografijos institutas,

A. Goštauto g. 9, LT-01108 Vilnius

El. paštas: edis.geo@gmail.com

Kriauciūnas E. V. TERRITORIAL DISTRIBUTION OF ACCOMMODATION SERVICES IN LITHUANIA. *Geografijos metraštis*, 49, 2016.

Abstract. This article presents the analysis of Lithuanian accommodation service enterprise territorial distribution and transformation since soviet times till 2015. The object of the article is to underline the general development tendencies of accommodation services during the period 1990-2015 and to analyse the current (2015) accommodation services' distribution in Lithuania. The article emphasises on rural territories but it also involves in a general context accommodation services' enterprise data of the cities and resorts.

The analysis shows that during the period 1990-2015 the accommodation enterprise was growing. The flashpoints of territorial concentration of accommodation services compared with the soviet times remained the same: the major cities, resorts, suburban territories and the holiday regions that are well known for recreational resources.

It was identified that the majority of all stationary number of beds (>80%) in Lithuania are concentrated in Vilnius and Kaunas regions, also in Western, Southern and North-eastern parts of Lithuania. The analysis also revealed that during independence period the accommodation services' enterprise in rural territories in Lithuania has significantly increased: according to 2015 data 30% of all stationary number of beds in Lithuania were in farmsteads in rural territories. The accommodation services' enterprise in the rural territory does not constitute the significant part in general population employment structure; however, it might be distinguished local territories where this type of enterprise is very important.

References 34. Figs 3. Table 4. In Lithuanian, summary in English.

Keywords: accommodation services, rural tourism, recreational geography.

Received: December 2016, accepted: December 2016

Įvadas

Po nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje vyko ir vyksta labai intensyvi tiek miestų, tiek kaimiškų vietovių visuomenės teritorinės organizacijos transformacija. Kaimo vietovėse mažėja tradicinėse kaimo teritorijoms veiklose (žemės, miškų ūkyje) dirbančių gyventojų dalis, bet auga kitų kaimo funkcijų, ypač tų, kurios susijusios su miesto gyventojų aptarnavimu, reikšmė (Kriauciūnas ir kt. 2014). Viena iš tokių funkcijų – apgyvendinimo ir kaimo turizmo paslaugos teikimas.

Sovietmečiu visas oficialusis apgyvendinimo organizavimas priklausė valstybės ar atskirų įmonių ir organizacijų kompetencijai. Apgyvendinimas privačiose sodybose buvo nelegalus ar pusiau legalus. Po nepriklausomybės atkūrimo dauguma buvusių poilsio bazių buvo privatizuotos, kitos – apleistos. Dalis gyventojų, kurie sovietmečiu savo sodybose priiminėjo poilsiautojus, jose įkūrė kaimo turizmo sodybas. Tolesnė apgyvendinimo verslo raida priklausė nuo daugelio priežasčių, tačiau svarbus buvo

geografinės padėties veiksnys – teritorijos padėtis rekreacinių išteklių bei miestų atžvilgiu. Šis veiksnys lemia apgyvendinimo paslaugų paklausą, o kartu ir apgyvendinimo verslo plėtros galimybes konkrečioje teritorijoje.

Kaimo turizmo paslauga Lietuvoje pradėta vystyti paskutiniame praėjusio amžiaus dešimtmetyje: pirmoji oficiali kaimo turizmo sodyba įkurta 1994 m., o masinis jų kūrimasis prasidėjo 1997-aisiais (Sirusienė-Lajauskienė, Lamauskas, 2010). Reikia pažymėti, kad kai kuriuose regionuose – Dzūkijoje, o labiausiai šiaurės rytų Lietuvoje (Ignalinos ir Zarasų rajonuose) – kaimo turizmas turi senas dar sovietmetį menančias tradicijas. Poilsiauti į regioną atvykdavo iš Leningrado (dabar – Sankt Peterburgas) ir Maskvos (Budraitė, 1971; Lenkaitytė, 1977); dalis jų įsikurdavo palapinėse prie ežerų, o kiti apsistodavo pas vietinius gyventojus. Tai iš esmės galima vadinti kaimo turizmu, nors tokio termino anuomet dar nebuvo.

Šio straipsnio tikslas – išryškinti bendrąsias apgyvendinimo paslaugų sektoriaus raidos tendencijas 1990–2015 m. ir išanalizuoti dabartinę (2015 m.) apgyvendinimo paslaugų verslo teritorinę sklaidą Lietuvoje. Straipsnyje aptariama apgyvendinimo įstaigų ir nakvynės vietų sklaida sovietmečiu bei fiksuojama ir analizuojama dabartinė (2015 m.) apgyvendinimo paslaugų sektoriaus teritorinė sklaida. Svarbiausias dėmesys skiriamas kaimiškoms teritorijoms, tačiau bendrame kontekste taip pat pateikiami ir analizuojami miestų bei kurortų apgyvendinimo duomenys.

1. Metodika

Apygyvendinimo paslaugų teritorinė sklaida moksliniame lygįje Lietuvoje analizuota gana fragmentiškai. Būtina išskirti sovietmečiu vykdytus darbus, kai apgyvendinimo vietų apskaita buvo gana detali ir dažniausiai susijusi su rajoniniu planavimu (Схема..., 1961; LTSR poilsio zonų..., 1968; Daniulaitis, Stauskas, 1980; Кавалюскас, Игнатонис, 1988 ir kt.). Po nepriklausomybės atkūrimo apgyvendinimo paslaugų teritorinė sklaida taip pat dažnai aprašoma įvairaus lygio teritorinio planavimo studijose. Tokios studijos yra parengtos visoms Lietuvos savivaldybėms; taip pat kitiems teritorinio planavimo vienetams (apskritims, valstybiniam parkams ir kt.). Be to, egzistuoja gausybė teminių (vandens, dviračių, kulinarinio paveldo, įvairiausių teminių turistinių maršrutų ir kt.) turizmo planavimo studijų, kuriose daugiau ar mažiau analizuojama ir apgyvendinimo paslaugų būklė. Mokslinėje literatūroje dažniausiai nagrinėjama apgyvendinimo verslo vadyba ir marketingo klausimai (Mačerinskiene, Mikaliūnienė, 2014; Kučinskiene, Mačerinskiene, 2013; Svetikiene, 2002 ir kt.); taip pat bendrieji turizmo ir rekreacijos klausimai, kartu paliečiant ir apgyvendinimo aspektą (Stanaitis, 2008; Stanaitis, Baranauskas, 2006; Stanaitis, Brazauskas, 2010). Šio straipsnio autorius su kolegomis yra analizavęs kaimo turizmo sklaidos dėsningumus Lietuvos nacionaliniuose parkuose (Kriaučiūnas, Alksnytė, 2010–2011); apgyvendinimo teritorinė sklaida bendrais bruožais aptarta nagrinėjant Lietuvos ekoturistinį potencialą (Burneika, Kriaučiūnas, 2007; Kriaučiūnas, 2009). Apygyvendinimo paslaugos nagrinėjamos ir studentų baigiamuosiuose darbuose (Meškauskas, 2009; Jurčiukonytė, 2013; Žostautaitė, 2015 ir kt.).

Šiame straipsnyje pristatomi Lietuvos apgyvendinimo paslaugų verslo teritorinės sklaidos ir transformacijų nuo sovietmečio iki 2015 m. tyrimo rezultatai. Tyrimas atliktas naudojant:

1) oficialius LR statistikos departamento pateikiamus duomenis (Lietuvos statistikos..., 1990; Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazė, 2016; 1994–2016 m. leidiniai

„Turizmas Lietuvoje“);

2) savivaldybių administracijų ir jų turizmo informacijos centrų internetiniuose puslapiuose pateikiamus duomenis, taip pat interneto portalų <http://www.kaimai.lt>, <http://www.turizmas.lt> ir <http://www.atostogoskaimai.lt> pateikiamus duomenis, kurie buvo naudojami nakvynės vietų Lietuvos savivaldybių ir seniūnijų kaimiškose teritorijose inventorizacijai;

3) autoriaus ir kitų mokslininkų atliktų tyrimų ir studijų medžiagą (Burneika, Kriaučiūnas, 2007; Kriaučiūnas, 2009; Kriaučiūnas, Alksnytė, 2010–2011; Ekoturizmo plėtros..., 2005; Daniulaitis, Stauskas, 1980; Кавалюскас, Игнатонис, 1988).

Straipsnyje pristatomam tyrimui naudoti statistinės ir lyginamosios analizės, mokslinių šaltinių analizės, kartografinis ir loginės analizės metodai. Apgyvandinimo paslaugų teritorinė sklaida analizuojama remiantis 2015 m. būkle, kuri fiksuota naudojantis dviem duomenų šaltinių blokais: apgyvandinimo įmonių skaičius fiksuotas pagal Statistikos departamento pateiktus duomenis; kita dalis, santykinai pavadinta apgyvandinimu „apgyvandinimo paslaugų sodybose kaimo vietovėje“, inventorizuota pagal reklamą interneto portaluose. Ši duomenų dalis žemiau aprašyta atskirai.

Statistikos departamentas kaimo turizmo duomenis atskiria nuo apgyvandinimo paslaugų ir pateikia atskirai. Nors įstatymais apibrėžti įvairaus tipo apgyvandinimo paslaugų teikėjai: viešbučiai, moteliai, kempingai, svečių namai, poilsio namai, kaimo turizmo sodybos, apartamentų kompleksai ir kt., klasifikuoti veikiančius paslaugų teikėjus gana sudėtinga, nes paslaugos kartais yra labai panašios. Todėl atskirti oficialiai registruotą kaimo turizmo sodybą nuo neregistruotos arba registruotos kaip kitas apgyvandinimo paslaugas teikiančią iš tikro kartais labai sunku, nes teikiamas paslaugų paketas dažnai yra panašus. Tad realiai sodybų, kurios teikia nakvynės ir kitas paslaugas kaimo vietovėje, yra gerokai daugiau nei oficialių kaimo turizmo sodybų, nes dalis jų veikia ir teikia savo paslaugas, nors nėra oficialiai įregistruotos kaip kaimo turizmo sodybos. Tai patvirtina tiek mūsų atlikti skaičiavimai, tiek ir kiti šaltiniai (Srėbaliėnė, 2016).

Atliktame tyrime fiksuotos tos kaimo vietovėje esančios sodybos, kurios reklamuoja savo paslaugas kaip kaimo turizmo, kaimo sodybos, pirties su apgyvandinimu, pokylių organizavimo ir panašiai. Šiame tyrime buvo nesvarbu, ar sodyba veikia legaliai, ar „pusiau legaliai“, buvo inventorizuotos visos sodybos, kurios 2015 m. skelbėsi internete ir pateikė savo adresą, pagal kurį, buvo nustatyta sodybos priklausomybė konkrečiai seniūnijai (jei buvo nurodyta tik gyvenamoji vietovė, sodyba konkrečiai seniūnijai buvo nustatyta naudojantis Registrų centro adresų registrų duomenų baze (http://www.registrucentras.lt/adr_pub/)). Dalis sodybų reklamuojasi internete, tačiau nenurodo konkretaus adreso, o tik kontaktinį telefoną ir regioną ar savivaldybę. Tokios sodybos (apie 20) į šio tyrimo apskaitą nebuvo įtrauktos.

Tad aprašomame tyrime fiksuotos oficialios kaimo turizmo sodybos ir kitos apgyvandinimo paslaugas kaimo vietovėje teikiančios sodybos šiame straipsnyje įvardijamos bendru terminu: „apgyvandinimo paslaugų sodybos kaimo vietovėje“. Vietų ir poilsiautojų skaičius tokiose sodybose buvo nustatytas naudojant Statistikos departamento pateikiamą vidutinį 2015 m. buvusį vietų ir poilsiautojų skaičių konkrečios savivaldybės ar apskrities kaimo turizmo sodybose. Suprantama, kad poilsiautojų skaičiaus įvertinimas kaimo sodybose vien dėl didelio jų kiekio yra sudėtingas metodinis uždavinys, ir naudojant taikytą metodiką susidaro nedidelės paklaidos, tačiau naudota metodika leidžia

įvertinti ir neoficialius paslaugų teikėjus, kurie realiai veikia, tačiau nefiksuojami oficialiosios statistikos, o kartu – tiksliau atspindi padėtį apgyvendinimo paslaugų kaimo vietovėje rinkoje.

Taigi miestų apgyvendinimo įmonių veiklą atspindi tik Statistikos departamento pateikiami duomenys, o kaimo teritorijose – Statistikos departamento pateikiami apgyvendinimo įmonių duomenys (be kaimo turizmo) ir duomenys gauti inventorizuojant kaimo sodybas pagal internete esančią reklamą. Susumavus oficialiuosius ir internete surinktus apgyvendinimo paslaugų teikėjų duomenis, buvo sudarytos dvi schemos: bendra apgyvendinimo paslaugų teritorinio pasiskirstymo ir naudojimo schema (1 pav.) ir kaimo turizmo ir kitų apgyvendinimo paslaugų kaimo vietovėje teritorinio pasiskirstymo ir naudojimo schema (2 pav.).

Bendra apgyvendinimo paslaugų teritorinio pasiskirstymo ir naudojimo schema sudaryta pagal šių paslaugų įmonių pasiskirstymą, vietų skaičių, apskaičiuotą poilsiautojų (2015 m.) skaičių (šie rodikliai nusako bendrą savivaldybės apgyvendinimo sektoriaus potencialą Lietuvos mastu), nakvynės vietų ir poilsiautojų tankumą savivaldybių teritorijose (šie rodikliai nusako konkrečios savivaldybės apgyvendinimo paslaugų pasiskirstymo ir naudojimo intensyvumą). Minėti rodikliai buvo įvertinti balais nuo 0 iki 3, o pagal gautą bendrą balą savivaldybės suskirstytos į: 1) aukščiausio; 2) aukšto; 3) vidutinio; 4) žemo ir 5) žemiausio lygmens apgyvendinimo paslaugų išvystymo laipsnį. Taip pat buvo išskirtos savivaldybės, kuriose apgyvendinimo paslaugų sodybų kaimo vietovėje reikšmė itin didelė (dominuojanti ar vyraujanti). Savivaldybių teritorijos pagal apgyvendinimo paslaugų išvystymo ir teritorinį požymius buvo sugrupuotos ir Lietuvoje išskirta 10 regionų (1 pav.).

Kaimo turizmo ir kitų apgyvendinimo paslaugų kaimo vietovėje teritorinio pasiskirstymo ir naudojimo schema sudaryta įvertinus sodybų, nakvynės vietų, poilsiautojų skaičių savivaldybių kaimo vietovėse (šie rodikliai nusako bendrą savivaldybės kaimo turizmo potencialą Lietuvos mastu) ir sodybų, nakvynės vietų ir poilsiautojų tankumą savivaldybių kaimo vietovėse (šie rodikliai nusako konkrečios savivaldybės apgyvendinimo paslaugų pasiskirstymo ir naudojimo intensyvumą kaimo vietovėje). Minėti rodikliai buvo įvertinti balais nuo 0 iki 3, o pagal gautą bendrą balą savivaldybės suskirstytos į: 1) aukščiausio; 2) aukšto; 3) vidutinio; 4) žemo ir 5) žemiausio lygmens apgyvendinimo paslaugų ir jų naudojimo Lietuvos savivaldybių kaimo vietovėse laipsnį. Taip pat buvo išskirtos savivaldybės, kuriose apgyvendinimo kaimo vietovėje nakvynės vietų skaičius sudaro daugiau kaip 50 proc. savivaldybės teritorijoje esančių nakvynės vietų (2 pav.).

2. Bendrieji ir regioniniai Lietuvos apgyvendinimo sektoriaus transformacijos bruožai

Sovietmečiu apgyvendinimo įmonių, poilsio bazių ir rekreacinės infrastruktūros plėtra reguliuota rekreacinio planavimo schemomis (Схема..., 1961; LTSR poilsio zonų..., 1968; Daniulaitis, Stauskas, 1980), kurios rengtos kartu su viso ūkio vystymo schemomis. Rengiant rekreacinio planavimo schemas buvo skaičiuojamas ir poilsio įstaigose esamų vietų skaičius. Tai buvo atliekama naudojant skirtingas metodikas, todėl skaičiai šiek tiek skyrėsi.

Rengiant trečiąją generalinę rekreacijos Lietuvoje vystymo schemą buvo paskaičiuota, kad 1976 m. visų rūšių poilsio įstaigose buvo 75,8 tūkst. vietų; daugiausia

vieta buvo vaikų poilsio stovyklose (31,6 tūkst. vietų; tačiau buvo įskaičiuota ir mokyklų nuoma, tad realus skaičius buvo maždaug dvigubai mažesnis); žinybinėse (priklausiusių įmonėms, įstaigoms, organizacijoms) poilsio bazėse buvo 24 tūkst. poilsio vietų (Daniulaitis, Stauskas, 1980).

Vėlesniais skaičiavimais (Кавалюскас, Игнатонис, 1988) 1985 m. Lietuvoje buvo 68,8 tūkst. rekreacinėse bazėse įrengtų nakvynės vietų. Pagal teritorinį išsidėstymą daugiausia nakvynės vietų buvo kurortuose (beveik pusė – apie 32 tūkst. vietų). Daugiausia stacionarių nakvynės vietų (be kurortų ir miestų) buvo Trakų (4,68 tūkst.), Molėtų (3,63 tūkst.), Ignalinos (1,38 tūkst.), Švenčionių (1,3 tūkst.), Šilutės (1,23 tūkst.), Lazdijų (1,2 tūkst.) rajonų teritorijose (Кавалюскас, Игнатонис, 1988).

Remiantis oficialiais statistikos duomenimis, besibaigiant sovietmečiui (1989 m.) Lietuvoje iš viso buvo 1316 sanatorių ir poilsio įstaigų, o jose įrengta 71,4 tūkst. nakvynės vietų (Lietuvos statistikos..., 1990). Daugiausia buvo poilsio bazių – 1176, o jose – 37,9 tūkst. nakvynės vietų. Iš viso sanatorijose ir poilsio bazėse 1989 m. gydėsi ir poilsiaavo 1197,5 tūkst. poilsiautojų; apie pusę – 640 tūkst. ilsėjosi turistinėse bazėse ir viešbučiuose. Žinant sovietinę turizmo organizavimo tvarką, tikėtina, kad didelė dalis poilsiautojų turistinėse bazėse buvo ne Lietuvos gyventojai. Poilsio bazėse 1989 m. ilsėjosi 269,9 tūkst. poilsiautojų (Lietuvos statistikos..., 1990).

Kitas gana svarbus rekreacinio apgyvendinimo elementas buvo privatus apgyvendinimas. Pabrėžtina, kad sovietmečiu didžiajai daliai gyventojų persikėlus gyventi iš kaimo į miestą, saitai tarp miesto ir kaimo vietovių nenutrūkdavo – gyventi kaime likdavo tėvai, seneliai ar kiti giminaičiai, jų sodybose atostogų metu dažnai vasarodavo mieste gyvenantys artimieji. Nors dauguma rekreacinių kaimiškų regionų gyventojų dirbo kolūkiuose ar miškų ūkyje, pamaryje – žuvininkystėje, dalis gyventojų apgyvendindavo poilsiautojus nuosavoje sodyboje ir taip gaudavo papildomų pajamų, bet dažnai tai buvo nelegali arba pusiau legali veikla. Sunku pasakyti tikruosius tokio vasaravimo mastus, tačiau buvo nustatyta, kad 1977 m. liepos mėnesį pas vietinius gyventojus vasaravo 69–70 tūkst. poilsiautojų; daugiausia jų buvo Molėtų, Zarasų, Ignalinos, Lazdijų, Trakų rajonuose (Daniulaitis, Stauskas, 1980). Kitais duomenimis, nuomojamose sodybose 1980 m. Lietuvoje buvo 43,8 tūkst. nakvynės vietų (Кавалюскас, Игнатонис, 1988).

Poilsio bazės sovietmečiu priklausė valstybei arba žinyboms (įmonėms, organizacijoms). Lietuvai atkūrus nepriklausomybę ekonominės sąlygos pasikeitė iš esmės, dauguma buvusių poilsio bazių buvo privatizuotos, kitos – apleistos. Dalis privatizuotų įstaigų tęsė ir vienokia ar kitokia forma tęsia savo veiklą, kai kurios tapo privataus naudojimo sodybomis, likusių poilsio bazių teritorijų naudojimo paskirtis pakeista. Buvusių apgyvendinimo bazių raida priklausė nuo daugelio priežasčių: bazės fizinės būklės, privatizuotojų ketinimų ir panašiai; tačiau svarbus veiksnys buvo ir geografinė padėtis – priemiesčiuose dėl intensyvios miestų plėtros tokios bazės daugeliu atvejų pakeitė paskirtį; rekreaciniuose regionuose ir pajūrio kurortuose – buvo privatizuotos ir tęsia veiklą (ypač tai pasakytina apie mažai investicijų reikalaujančias „poilsio namelių“ bazes; Šventojoje, prie kai kurių Aukštaitijos ežerų ir kitur tokie nameliai iki šiol stovi tik minimaliai remontuoti). Dalis gyventojų, kurie sovietmečiu savo sodybose priiminėjo poilsiautojus, jose įkūrė kaimo turizmo sodybas.

Tad nemažai dabartiniu metu veikiančių apgyvendinimo įmonių naudojami atnaujinti senąja materialine baze: pastatai ir kt., o dalis verslo yra naujai susikūrusio. Miestuose buvę viešbučiai privatizuoti ir daugeliu atvejų tęsia savo veiklą, nors dėl to, kad sovietmečiu jų buvo per mažai, vyko gana intensyvi naujų viešbučių plėtra. Priemiesčiuose dabartinis

apgyvendinimo verslas iš esmės yra naujai susikūręs, nes dėl intensyvios miestų plėtros daugeliu atvejų buvusios vaikų poilsio ir kitos bazės buvo urbanizuotos. Kurortuose, nepaisant to, kad dalis buvusių poilsio bazių sunyko, dauguma buvusių apgyvendinimo įstaigų ir sanatorijų, pakeitusios savininkus ir atsinaujinusios, tęsia veiklą. Kaimiškuose rekreaciniuose regionuose buvusių poilsio bazių likimas įvairus – vienos sunyko, kitos tęsia veiklą. Šiuose regionuose labai intensyviai kūrėsi kaimo turizmo verslas.

Iš esmės apgyvendinimo verslo raida ir teritoriniai pokyčiai nulemti apgyvendinimo paklausos konkrečioje teritorijoje. Pirmaisiais metais po nepriklausomybės atkūrimo rekreacinis teritorijos naudojimas dėl ekonominės suirutės mažėjo, o buvusios apgyvendinimo įmonės keitėsi lėtai. Štai 1994 m. iš 95 Lietuvoje buvusių viešbučių 57 dar priklausė valstybei (Turizmas Lietuvoje..., 1994), vėliau valstybei priklausančių įstaigų mažėjo.

Pasikeitus ekonominėms sąlygoms, nebelikus valstybinio reguliavimo, valstybinėms bazėms tapus privačioms, pasikeitus statistikos ir registracijos tvarkai, gana sunku tiksliai įvertinti rekreacinių įstaigų skaičiaus ir veiklos pokyčius. Nepriklausomybės laikotarpiu pirmieji išsamesni statistiniai duomenys apie apgyvendinimo įstaigas pasirodė apie 1995 m. (Turizmas Lietuvoje 1995 metais, 1996). Iš Statistikos departamento pateiktų duomenų matome, kad bendras vietų skaičius apgyvendinimo įstaigose minimais metais siekė 35,4 tūkst., taigi lyginant su sovietmečio pabaiga, buvo sumažėjęs maždaug dvigubai (1 lentelė). Žinant, kad sovietmečiu apie ketvirtį visų apgyvendinimo įstaigų vietų buvo sukonzentruota vaikų poilsio stovyklose, daugelis kurių atkūrus nepriklausomybę sunyko, taip pat dėl daugumos veikusių įmonių žlugimo, lėmusio ir nemažos dalies žinybinių poilsio bazių uždarymą, taip pat įvertinus poilsiautojų srautų iš buvusios SSRS sunykimą ir bendrą gyventojų rekreacinio aktyvumo sumažėjimą, toks apgyvendinimo vietų skaičiaus pokytis gali būti apibūdintas kaip „nežymus“ ar „normalus“, lyginant su pokyčiais, įvykusiais kitose ūkio šakose. Kitas klausimas – siūlomų paslaugų kokybė, nes kai kurios poilsio įstaigos tiesiog „liko“, ypač tai pasakytina apie sezoniskai veikiančias poilsio įstaigas.

1 lentelė. Apgyvendinimo įstaigų skaičius ir veiklos rodikliai Lietuvoje 1995-2015 metais (šaltinis: Statistikos departamentas. Rodiklių duomenų bazė, 2016; Turizmas Lietuvoje.,1996)

Table 1. Number of accommodation establishments and main indicators in Lithuania in 1995-2015 (source: Statistics Lithuania. Database of indicators, 2016; Turizmas Lietuvoje.,1996)

Metai Year	Apgyvendinimo įstaigų skaičius Number of accommodation establishments	Vietų skaičius apgyvendinimo įstaigose, tūkst. Number of beds, thous.			Apgyvendinta turistų Number of accommodated tourists		Nakvynių skaičius, tūkst. Nights spent in accommodation establishments, thous.
		Vietų skaičius iš viso, Number of beds in general	Naudojamų ištisus metus vietų skaičius Used year- round number of beds	Naudojamų tik tam tikru sezonu vietų skaičius Used only at certain sea- sons number of beds	Turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose, tūkst. Number of tou- rists accommo- dated in acco- modation estab- lishments, thous.	Užsieniečių turistų dalis, % Foreigners in %	
1995	475	35,4	n.d.*	n.d.	628,3	33,6	n.d.
2000	552	41,6	n.d.	n.d.	631,7	47,4	2942,2
2005	663	43,7	28,3	15,4	1325,6	51,4	4251,1
2010	908	50,1	35,2	14,9	1552,9	54,1	4330,0
2015	1664	59,3	46,7	12,6	2502,5	54,4	6001,3

* – nėra duomenų/ no data

Vėliau apgyvandinimo įstaigų ir vietų skaičius augo. Oficialiais duomenimis, 2015 m. Lietuvoje veikė 1664 apgyvandinimo įmonės, kuriose buvo **59,3 tūkst.** vietų, iš jų – 12,6 tūkst. naudota tik sezono metu (1 lentelė), pridėjus oficialius kaimo turizmo, statistikos duomenimis (2 lentelė), Lietuvoje susidarytų 2329 įmonės su **73,8 tūkst.** vietų.

2 lentelė. Kaimo turizmo raida Lietuvoje (šaltiniai: Turizmas Lietuvoje 2001, 2002; Turizmas Lietuvoje 2005, 2006; Turizmas Lietuvoje 2014, 2015; Turizmas Lietuvoje 2015, 2016)

Table 2. Development of rural tourism in Lithuania (source: Turizmas Lietuvoje 2001, 2002; Turizmas Lietuvoje 2005, 2006; Turizmas Lietuvoje 2014, 2015; Turizmas Lietuvoje 2015, 2016)

Metai Year	Sodybų skaičius Number of farmsteads	Vietų skaičius Number of beds	Vidutinis vietų skaičius sodyboje Average number of beds in farmsteads	Apgyvandinta turistų Number of accommodated tourists		Nakvynių skaičius tūkst. Nights spent in in rural tourism farmsteads, thous.
				Turistų skaičius, tūkst. Number of tourists, thous.	Užsieniečių turistų dalis, % Foreigners in %	
2001	179	1624	9	34,4	12,2	74,2
2005	398	6735	17	155,0	11,5	440,1
2010	590	12421	21	227,5	5,8	352,3
2015	665	14482	22	303,3	9,2	579,9

Minėta, kad tyrimo metu buvo suskaičiuoti internete besireklamuojantys nakvynės ir poilsio kaime paslaugas teikiantieji – oficialiai registruoti ir neoficialūs kaimo turizmo paslaugų teikėjai. Mūsų skaičiavimais, poilsio ir nakvynės paslaugas kaime teikiantys 2015 m. reklamavosi 1173 paslaugų teikėjai, kurių sodybose buvo apie 26,3 tūkst. stacionarių nakvynės vietų.

Sudėjus oficialius apgyvandinimo paslaugų duomenis (Lietuvos statistikos..., 2015) ir tyrime apskaičiuotus apgyvandinimo paslaugų kaimo vietovėje duomenis, nustatyta, kad Lietuvoje 2015 m. buvo apie 2,8 tūkst. apgyvandinimo paslaugų teikėjų ir įmonių, kuriose buvo **85,5 tūkst.** stacionarių nakvynės vietų.

Apgyvandinimo įstaigų skaičiaus augimą per pastaruosius dešimt metų didžiaja dalimi lėmė privataus apgyvandinimo sektoriaus plėtra, o apgyvandinimo vietų skaičiaus augimą – privataus apgyvandinimo sektoriaus, kaimo turizmo bei viešbučių plėtra.

2.1. Apgyvandinimo paslaugų teritorinės sklaidos transformacijos kryptys

Šiame straipsnyje svarbiausias dėmesys skiriamas kaimiškoms teritorijoms, tačiau pabrėžtina, kad apie 48 proc. (iš 85,5 tūkst.) nakvynės vietų yra sukonzentruota didžiuosiuose miestuose ir kurortuose. Apskritai apie trečdalį nakvynės vietų yra viešbučiuose, Vilniuje jos sudaro 80 proc., Klaipėdoje – 66 proc., Kaune – 63 proc. visų nakvynės vietų.

Dėl skirtingų statistinės apskaitos principų, pasikeitusių savivaldybių ribų ir kitų priežasčių, gana sunku tiksliai įvertinti nakvynės paslaugų sektoriaus teritorinius pokyčius, lyginant su sovietmečiu. Tačiau apgyvandinimo vietų teritorinę sklaidą ir rekreacinės infrastruktūros raidą, be ekonominių veiksnių, lemia ir bendrieji geografiniai teritorines sistemas formuojantys veiksniai, kurie pasikeitus ekonominėms ir politinėms sąlygoms iš esmės nesikeičia: rekreacinis teritorijos naudojimo tipas formuojasi tarp poilsiautojų srauto šaltinių – miestų ir poilsiautojų srautą lokalizuojančių teritorijų – rekreacinių naudmenų.

Priklausomai nuo šių veiksnių stiprumo (miesto potencialo tiekti poilsiautojus, kuris esmingai priklauso nuo miesto dydžio, ir rekreacinių teritorijų patrauklumo) formuojasi tam tikras teritorijos rekreacinio naudojimo tipas. Aplink miestus susiformuoja priemiestinio trumpalaikio poilsio teritorijos su atitinkamais aptarnavimo ir infrastruktūros objektais (tokias teritorines sistemas priimta vadinti demografinėmis teritorinėmis rekreacinėmis sistemomis). Aukšta rekreacinių išteklių kokybe pasižymintuose rajonuose susiformuoja į rekreacinių naudmenų naudojimą orientuoti atostogų poilsio rajonai; jų naudojimas paprastai mažiau priklauso nuo geografinės padėties miestų atžvilgiu (tokias priimta vadinti resursinėmis teritorinėmis rekreacinėmis sistemomis). Didieji miestai (ypač sostinė) savo ruožtu tampa apgyvendinimo centrais, kurie pritraukia turistus iš kitų šalies regionų ir kitų šalių.

Tyrimo duomenimis, 2015 m. daugiausia nakvynės vietų buvo didžiuosiuose miestuose ir kurortuose: Vilniuje (11,3 tūkst.), Palangoje (11 tūkst.), Druskininkuose (5,9 tūkst.), Kaune (3,6 tūkst.), Klaipėdoje (3,4 tūkst.), Neringoje (3 tūkst.). Pagal apgyvendinimo vietų skaičių išsiskyrė atostogų poilsio ir priemiesčio poilsio zonų požymius turinčios Trakų (3,6 tūkst.) bei Molėtų (2,8 tūkst.) rajonų savivaldybės ir priemiestinės Klaipėdos r. (2,57 tūkst.), Vilniaus r. (2,55 tūkst.), Kauno r. (1,75 tūkst.), Panevėžio r. (1,65 tūkst.) savivaldybės. Panašus nakvynės vietų skaičius buvo ir atostogų poilsio rajonuose: Lazdijų r. (1,66 tūkst.), Varėnos r. (1,64 tūkst.), Plungės r. (1,63 tūkst.), Zarasų r. (1,28 tūkst.), Ignalinos r. (1,25 tūkst.) savivaldybių teritorijose.

Tad Lietuvoje, lyginant su sovietmečiu, apgyvendinimo paslaugų teritorinės koncentracijos židiniai išliko tie patys:

- didieji miestai,
- kurortai,
- priemiestinės teritorijos,
- rekreacinių išteklių gausa pasižymintys rajonai.

Didžiuosiuose miestuose, ypač Vilniuje, didėjant nakvynių vietų paklausai, jų skaičius augo sparčiausiai. Kurortai po nepriklausomybės atkūrimo išgyveno nuosmukio laikotarpį, o vėliau iki dabar „renesanso“ – sanatorijų ir poilsio bazių bei viešbučių atsikūrimo ir plėtros laikotarpį. Dabartiniu metu Druskininkuose nakvynės vietų skaičius yra panašus kaip ir sovietmečio pabaigoje, kituose kurortuose – mažesnis. Kalbant apie pajūrio kurortus – Palangą bei Neringą – ir žinant, kad bendras rekreacinio naudojimo lygis vasaros mėnesiais yra išaugęs, oficialus nakvynės vietų skaičiaus sumažėjimas nėra įtikinamas, galima daryti išvadą, kad dalis apgyvendinimo paslaugų teikėjų slepia savo veiklą arba nerodo tikrųjų jos mastų. Štai paskaičiuota, kad vien Šventojoje nakvynės paslaugos teikiamos 154 nelegaliuose „poilsio nameliuose“ (Davidonytė, 2016), be to, dalis buvusių poilsio bazių buvo privatizuotos kaip atskiri butai, kurie naudojami ne tik šeimininkų, bet ir jų svečių.

Priemiestinėse teritorijose didumą nakvynės vietų sudarė vaikų poilsio ir žinybinės bazės (kurios buvo prieinamos tik atitinkamų žinybų darbuotojams). Jei rekreaciniuose regionuose dalis buvusių poilsio bazių vienokia ar kitokia forma išliko ir tęsia savo veiklą, tai priemiesčių teritorijose, dėl intensyvios miestų plėtros praktiškai visos buvusios bazės sunyko ir pakeitė naudojimo paskirtį. Iš esmės didžioji dalis dabartinio priemiesčių nakvynės paslaugų verslo yra naujai susikūrusi. Šis verslas intensyviai plečiasi, ypač šiame amžiuje, ir pagal nakvynės vietų naudojimo intensyvumą (savaitgalio poilsiui, pokyliams

organizuoti ir kt.) priemiesčių teritorijos prilygsta arba lenkia atostogų poilsio regionus. Tai sietina ir su Lietuvos teritorijos „miestėjimu“ ir „priemiestėjimu“ – šiame amžiuje vyraujant bendrai Lietuvos teritorijos depopuliacijai, gyventojų skaičiaus augimas pastebimas tik priemiestinėse Vilniaus r., Kauno r. ir Klaipėdos r. savivaldybių teritorijose. Būtent šių savivaldybių teritorijose itin sparčiai augo ir nakvynės paslaugų pasiūla kaimo turizmo sodybose, moteliuose ir kitose į savaitgalio paslaugas orientuotose apgyvendinimo įmonėse.

Iš rekreacinių išteklių gausa pasižyminčių savivaldybių teritorijų intensyviausiai rekreacijai sovietmečiu buvo naudojamos Trakų ir Molėtų. Šiose savivaldybėse nakvynės vietų sumažėjo; pagrindinė to priežastis – vaikų poilsio bazių ir kai kurių žinybinių poilsio bazių sunykimas – dalis jų virto privačiomis asmeninėms reikmėms naudojamomis poilsivietėmis. Kiek mažiau, tačiau intensyviai naudotos buvo Ignalinos, Švenčionių, Šilutės, Lazdijų, Plungės, Anykščių ir kitos teritorijos. Visose jose įvyko apgyvendinimo paslaugų sektoriaus struktūriniai pokyčiai, labiausiai nakvynės vietų skaičius didėjo tose savivaldybėse, kuriose sparčiausiai vystėsi kaimo turizmo paslauga: Varėnos, Zarasų, Plungės, Lazdijų rajonų.

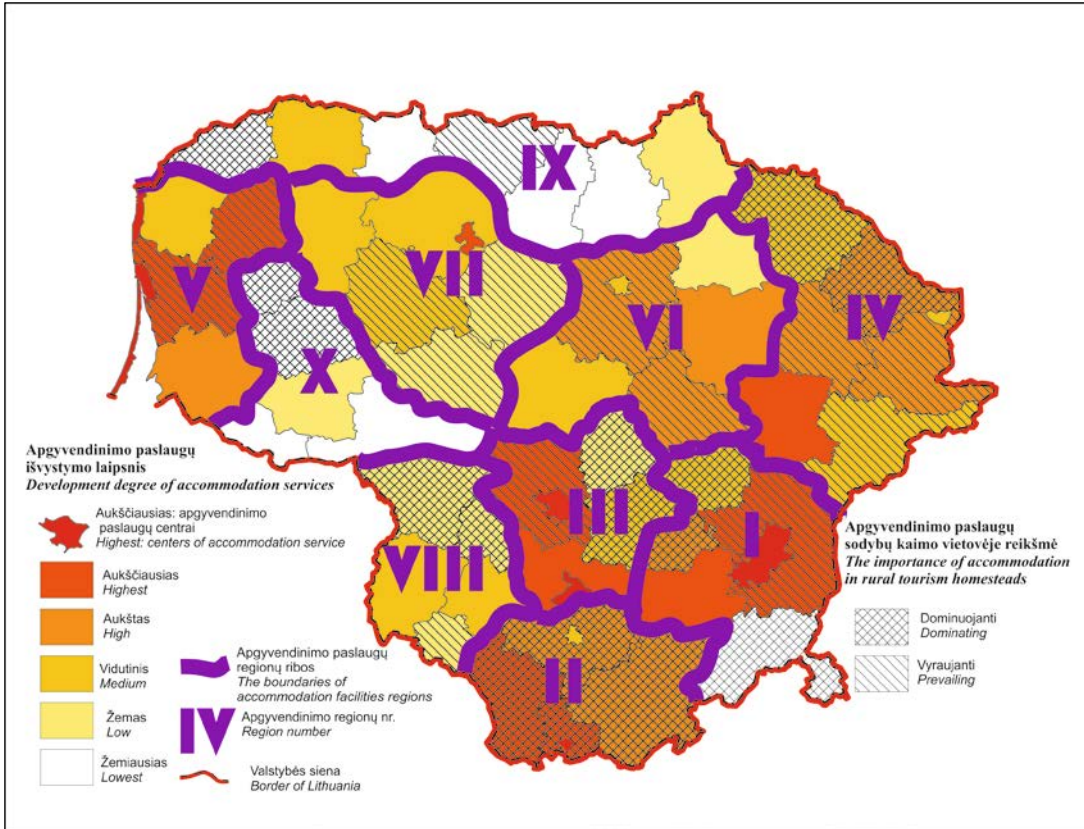
2.2. Apgyvandinimo paslaugų pasiskirstymo regioninės ypatybės

Šalies teritorijoje išsiskiria didelės nakvynės vietų koncentracijos ir intensyvaus jų naudojimo regionai bei mažesnės koncentracijos ir ekstensyvesnio naudojimo regionai. Tyrimo metu, pagal 2015 m. duomenis, buvo sudaryta bendra apgyvendinimo paslaugų teritorinio pasiskirstymo ir naudojimo schema, kurioje pagal apgyvendinimo paslaugų išvystymo ir teritorinį požymius Lietuvoje išskirta 10 regionų (1 pav.). Didžioji dalis visų Lietuvos stacionarių nakvynės vietų (daugiau kaip 80 proc.) sukonzentruota vakarinėje, pietinėje, Vilniaus bei Kauno regionų ir šiaurės rytinėje Lietuvos dalyse (1 pav. schemoje – I–V regionai), kurios bendrai sudaro kiek mažiau nei pusę Lietuvos teritorijos. Likusiai Lietuvos teritorijos daliai – Suvalkijai, Vidurio ir Šiaurės Lietuvos regionams (1 pav. schemoje – VI–X regionai) – tenka mažiau nei 20 proc. nakvynės vietų ir tik apie 11 proc. poilsiautojų.

Daugiausia nakvynės vietų ir didžiausia jų koncentracija pasižymi Vakarų Lietuvos regionas, kuriame sutelkta apie 28 proc. Lietuvos nakvynės vietų (3 lentelė). Tai tradicinis atostogų poilsio regionas, sutraukiantis poilsiautojus iš visos Lietuvos ir užsienio, tačiau dėl sezoniškumo įtakos poilsiautojų skaičiumi nusileidžiantis Vilniaus regionui. Vakarų Lietuvos regione svarbus yra Klaipėdos miestas, kuris veikia kaip poilsiautojų srauto šaltinis, tiekiantis poilsiautojus aplinkiniams rajonams tiek vasaros, tiek ir žiemos sezono metu. Dėl klaipėdiečių savaitgalio poilsio tradicijų (nakvynės kaimo turizmo sodybose, pirtyse) Klaipėdos rajono savivaldybėje šias paslaugas teikiančių sodybų koncentracija yra viena didžiausia Lietuvoje (ypač žinant, kad Klaipėdos gyventojų skaičius yra mažesnis nei Kauno ar Vilniaus). Šiame regione taip pat išsiskiria Plungės r. savivaldybė, kurioje didžioji dalis apgyvendinimo verslo sukonzentruota Žemaitijos nacionaliniame parke prie Platelių, Beržoro ir kitų ežerų.

Vilniaus regionas, nors ir nusileidžia vietų skaičiumi Vakarų Lietuvos regionui, poilsiautojų sulaukia maždaug dvigubai daugiau (3 lentelė). Aukštus regiono apgyvendinimo verslo rodiklius lemia Vilniaus miesto kaip turistų apgyvendinimo centro potencialas ir jo kaip poilsiautojų srauto šaltinių aplinkiniams rajonams potencialas. Regiono priemiestinėse savivaldybėse labai intensyviai plečiasi „kaimo turizmo“ verslas. Nuo sovietmečio intensyviausiai naudojamos Trakų savivaldybės teritorija užima tarpinę

padėtį tarp priemiesčio ir atostogų poilsio rajonų, tai dabartiniu metu dar labiau kelia teritorijos rekreacinio naudojimo paklausą ir apgyvendinimo verslo plėtrą. Trakų savivaldybė išsiskiria ir labai didele nakvynės paslaugų teikėjų įvairove. Šalia intensyviausiai apgyvendinimui naudojamų rajonų, šiame regione išsiskiria Šalčininkų r. savivaldybės teritorija, kurioje apgyvendinimo verslas yra menkai išvystytas.

1 pav. Apgyvendinimo paslaugų teritorinio pasiskirstymo ir naudojimo schema (sudaryta pagal: Statistikos departamentas. Rodiklių duomenų bazė, 2016; Tyrimo duomenys, 2015)

Regionai: I – Vilniaus; II – Pietų Lietuvos (Alytaus-Druskininkų); III – Kauno; IV – Šiaurės rytų Lietuvos (Utenos); V – Vakarų Lietuvos (Klaipėdos); VI – Vakarų Aukštaitijos (Panevėžio); VII – Vidurio ir Rytų Žemaitijos (Šiaulių); VIII – Suvalkijos; IX – Šiaurės Lietuvos; X – Pietų Žemaitijos (Tauragės).

Fig. 1. The scheme of territorial distribution and use of accommodation services (According to: Statistics Lithuania. Database of indicators, 2016; The research data, 2015)

Regions: I – Vilnius region; II – Southern Lithuania (Alytus-Druskininkai); III – Kaunas region; IV – Northeastern Lithuania (Utena); V – Western Lithuania (Klaipėda); VI – Western Aukštaitija (Panevėžys); VII – Central and Eastern Zemaitija (Šiauliai); VIII – Suvalkija; IX – Northern Lithuania; X – Southern Zemaitija (Taurage).

Kiek mažiau išvystytas, tačiau kokybiškai panašus į Vilniaus regioną yra Kauno regionas, kuriame veikia panašūs veiksniai: Kauno miesto kaip turistų apgyvendinimo centro potencialas ir jo kaip poilsiautojų srauto šaltinių aplinkiniams rajonams potencialas. Taip pat šiame regione išsiskiria pastaraisiais metais intensyviai besiplečiantis Birštono kurortas, sutraukiantis poilsiautojus iš šalies bei užsienio.

3 lentelė. Apgyvandinimo paslaugų regionų pagrindiniai rodikliai (šaltinis: Statistikos departamentas. Rodiklių duomenų bazė, 2016; Tyrimo duomenys, 2015)

Table 3. Main indicators of accommodation services' regions (source: Statistics Lithuania. Database of indicators, 2016; The research data, 2015)

Regionas <i>Region</i>		Plotas <i>Area</i>		Nakvynės vietos <i>Beds</i>			Apgyvandintų poilsiautojų skaičius <i>Number of accommodated tourists</i>		
Nr. No.		km ²	Dalis Lietuvoje, % <i>Part of Lithuania, %</i>	Skaičius, tūkst. <i>Number, thous.</i>	Tankumas, km ² <i>The density, km²</i>	Dalis Lietuvoje, % <i>Part of Lithuania, %</i>	Skaičius, tūkst. <i>Number, thous.</i>	Tankumas, km ² <i>The density, km²</i>	Dalis Lietuvoje, % <i>Part of Lithuania, %</i>
I	Vilniaus / <i>Vilnius region</i>	6644	10,18	18,93	2,85	22,13	1185,85	178	38,82
II	Pietų Lietuvos (Alytaus – Druskininkų) / <i>Southern Lithuania (Alytus- Druskininkai)</i>	5418	8,30	10,61	1,96	12,41	401,32	74	13,14
III	Kauno / <i>Kaunas region</i>	4836	7,41	9,25	1,91	10,82	385,67	80	12,63
IV	Šiaurės rytų Lietuvos (Utenos) / <i>Northeastern Lithuania (Utena);</i>	8924	13,67	8,45	0,95	9,88	136,31	15	4,46
V	Vakarų Lietuvos (Klaipėdos) / <i>Western Lithuania (Klaipėda);</i>	5416	8,29	23,49	4,34	27,46	596,06	110	19,51
VI	Vakarų Aukštaitijos (Panevėžio) / <i>Western Aukštaitija (Panevėžys);</i>	8143	12,47	4,69	0,58	5,48	123,48	15	4,04
VII	Vidurio ir Rytų Žemaitijos (Šiaulių) / <i>Central and Eastern Samogitia (Šiauliai);</i>	8239	12,62	4,53	0,55	5,3	116,46	14	3,81
VIII	Suvalkijos / <i>Suwalkija</i>	4466	6,84	2,42	0,54	2,83	46,87	10	1,54
IX	Šiaurės Lietuvos / <i>Northern Lithuania</i>	8205	12,57	2,13	0,26	2,48	39,99	5	1,31
X	Pietų Žemaitijos (Tauragės) / <i>Southern Samogitia (Taurage)</i>	4995	7,65	1,03	0,21	1,21	22,63	4,5	0,74
	Lietuva / <i>In Lithuania</i>	65286	100	85533	1,31	100	3054,64	47	100

Šiaurės rytų Lietuvos regionas esmingai yra „kaimo turistinis“, jame nėra didelių miestų, kas kiek sumažina regiono apgyvandinimo paslaugų verslo rodiklius, tačiau kaimo turistinis naudojimas yra vienas aukščiausių.

Pietų Lietuvos regionas išsiskiria labai intensyvia kaimo turizmo plėtra (kaimo turizmo paslaugų koncentracija didžiausia Lietuvoje) ir gydomuoju Druskininkų kurortu, kuris daro įtaką tiek Druskininkų savivaldybės, tiek ir aplinkinių rajonų apgyvendinimo verslo plėtrai kaimiškose teritorijose (kai kurios kaimo turizmo sodybos Lazdijų ir Varėnos rajonuose reklamuoja kaip esančios „šalia Druskininkų“).

Kaip minėta, likusi Lietuvos teritorijos dalis – Suvalkija, Vidurio ir Šiaurės Lietuvos regionai (1 pav. schemoje – VI–X regionai), kuri sudaro per 50 proc. šalies teritorijos apgyvendinimui naudojama mažiau intensyviai: jai tenka mažiau nei 20 proc. nakvynės vietų ir tik apie 11 proc. poilsiautojų. Ši teritorijos dalis sudarytoje schemoje suskirstyta į 5 regionus; 3 iš jų – Vidurio ir Rytų Žemaitijos, Vakarų Aukštaitijos ir Suvalkijos pagal nakvynės vietų koncentraciją ir naudojimo intensyvumą priskirtini vidutiniam lygmeniui, o Šiaurės Lietuvos ir Pietų Žemaitijos regionuose apgyvendinimo verslas yra išvystytas silpniausiai Lietuvoje. Kai kuriose šių regionų savivaldybėse nakvynės vietų skaičius yra apie 200 (Pasvalio r., Joniškio r., Akmenės r., Skuodo r.) ar tik apie 100 (Šilalės r., Pagėgių, Rietavo, Pakruojo r.).

3. Apgyvandinimo sektoriaus Lietuvos kaimo vietovėje teritorinė sklaida

Apgyvandinimo paslaugos mieste ir kaimo vietovėje skiriasi: mieste dažniausiai tai yra apgyvendinimo, nakvynės ir maitinimo paslaugos (aptarnaujami vietiniai ar iš kitų šalių atvykę turistai, kurie kitas paslaugas, priklausomai nuo atvykimo tikslo, perka kitur), o kaimo vietovėje nakvynės paslaugos dažniausiai teikiamos kartu su kitų paslaugų paketu – kaimo turizmo, pirties, žvejybos, sodybos nuomos pokyliams ir kitomis. Užsieniečiai mieste veikiančiose apgyvendinimo įmonėse sudaro daugiau kaip pusę svečių (1 lentelė), o kaimo apgyvendinimo įmonės daugiausia orientuotos į vietinių turistų aptarnavimą. Kaimo turizmo paslaugų teikėjai sudaro ir didžiąją dalį laisvalaikio, sporto ir pramogų paslaugų (inventoriaus nuoma ir kt.) teikėjų kaimo vietovėje (Kriaučiūnas, Alksnytė, 2010–2011).

Ankstesniais tyrimais naudodamas tą patį oficialiai pateikiamų statistinių duomenų ir internete besireklamuojančių kaimo turizmo sodybų apskaitos metodą autorius yra nagrinėjęs kaimo turizmo sodybų teritorinę sklaidą (Ekoturizmo plėtros..., 2005; Burneika, Kriaučiūnas, 2007; Kriaučiūnas, 2009). Kiekvieno tyrimo metu fiksuotų sodybų skaičius buvo didesnis nei prieš tai vykdyto. Tai paaiškinama tiek apgyvendinimo paslaugų plėtra kaime, tiek ir didėjančiu interneto naudojimu paslaugų reklamai.

Oficialiais statistikos duomenimis, 2015 m. Lietuvoje buvo 655 kaimo turizmo sodybos (Lietuvos statistikos departamentas, 2016). Šiame straipsnyje pristatomo tyrimo metu nustatyta, kad 2015 m. savo paslaugas internete reklamavo 1173 poilsio kaime sodybos; daugiausia poilsio ir nakvynės paslaugų kaime teikėjų fiksuota Rytų ir Pietų Lietuvos bei priemiesčių savivaldybių teritorijose (2 pav.).

3.1. Apgyvandinimo paslaugų sodybų kaimo vietovėje teritorinis pasiskirstymas

Mūsų skaičiavimais, apgyvendinimo paslaugų sodybose kaimo vietovėje 2015 m. buvo apie 26,25 tūkst. stacionarių nakvynės vietų, kas sudarė apie 30 proc. visų Lietuvoje įrengtų nakvynės vietų (4 lentelė). Be abejonės, tai labai svarbi Lietuvos apgyvendinimo verslo dalis, o kalbant apie kai kuriuos regionus ir rajonus – svarbiausia.

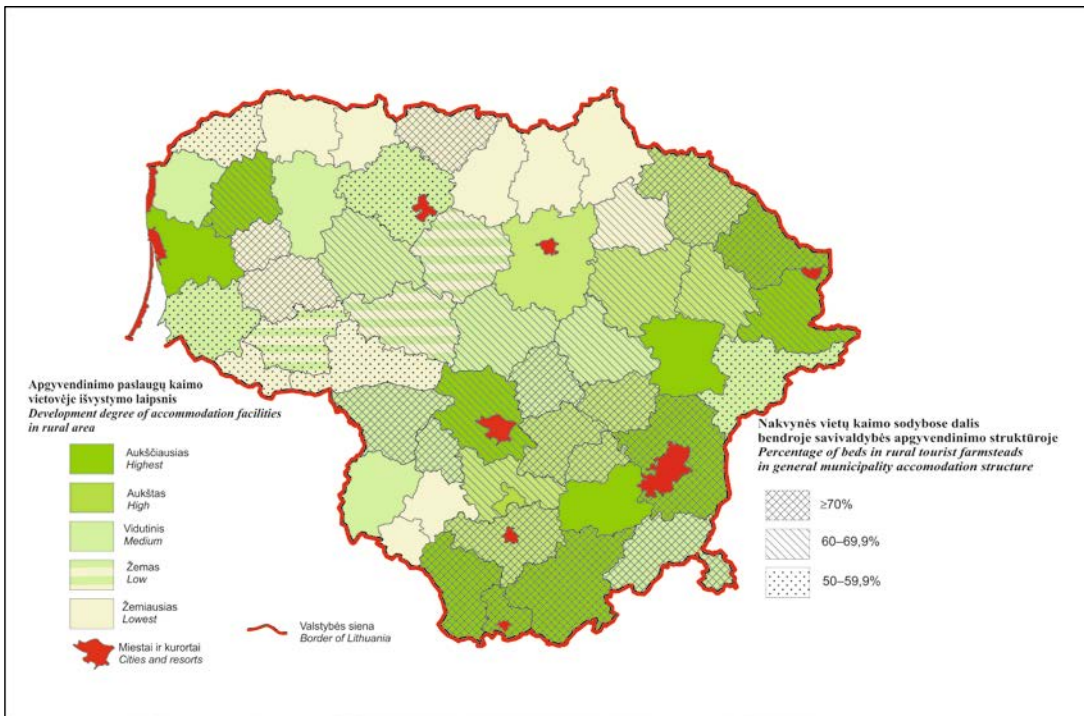
4 lentelė. Apgyvendinimo paslaugų regionų pagrindiniai apgyvendinimo kaimo vietovėje rodikliai (šaltinis: Tyrimo duomenys, 2015)

Table 4. Main indicators of accommodation establishments in rural area in accommodation services' regions (source: The research data, 2015)

Regionas Region		Nakvynės vietos kaimo vietovėje Beds in rural area				Apgyvendintų poilsiautojų skaičius Number of guests			
Nr. No.		Skaičius, tūkst. Number, thous.	Tankumas, km ² The density, km ²	Dalis bendra- me regiono nakvynės vietų skai- čiuje, % Part in gene- ral number of beds in the region, %	Dalis Lietuvoje, % Part of Lithuania, %	Skaičius, tūkst. Number, thous.	Tankumas, km ² The density, km ²	Dalis bendrame regiono apgyven- dinime, % Part of the region, %	Dalis Lietuvoje, % Part of Lithuania, %
I	Vilniaus / Vilnius region	4,68	0,70	24,7	17,8	111,70	17	9,4	20,23
II	Pietų Lietuvos (Alytaus – Druskininkų) / Southern Lithuania (Alytus- Druskininkai)	4,01	0,74	37,8	15,3	80,71	15	20,1	14,62
III	Kauno / Kaunas region	2,86	0,59	30,9	10,9	70,18	15	18,2	12,71
IV	Šiaurės rytų Lietu- vos (Utenos) / Northeastern Lithuania (Utena);	4,62	0,52	54,65	17,6	79,81	9	58,6	14,45
V	Vakarų Lietuvos (Klaipėdos) / Western Lithuania (Klaipėda);	3,17	0,59	13,5	12,1	67,98	13	11,4	12,31
VI	Vakarų Aukštaitijos (Panevėžio) / Western Aukštaitija (Panevėžys);	2,31	0,28	49,16	8,8	62,65	8	50,7	11,35
VII	Vidurio ir Rytų Žemaitijos (Šiaulių) / Central and Eastern Samogitia (Šiauliai);	2,02	0,25	44,6	7,7	34,93	4	30	6,32
VIII	Suvalkijos / Suvalkija	1,22	0,27	50,6	4,7	20,58	5	43,9	3,73
IX	Šiaurės Lietuvos / Northern Lithuania	0,72	0,09	33,9	2,7	13,43	2	33,6	2,43
X	Pietų Žemaitijos (Tauragės) / Southern Samogitia (Taurage)	0,64	0,13	62,3	2,4	10,20	2	45,1	1,85
	Lietuva / In Lithuania	26,25	0,40	30,7	100	552,17	8,5	18,1	100

Analizuojant išskirtus regionus (1 pav., 4 lentelė) svarbiausią dalį apgyvendinant kaimo vietovėje, kaip ir visoje Lietuvoje, užima Vilniaus, Kauno, Pietų Lietuvos, Šiaurės rytų ir Vakarų Lietuvos regionai (1 pav. scheme – I–V regionai). Pagal išskirtus rodiklius gana panašus, tačiau kiek mažiau reikšmingas yra Vakarų Aukštaitijos regionas. Likę regionai (1 pav. scheme VII–X regionai) Lietuvos mastu sudaro vos keliolika procentų apgyvendinimo Lietuvos kaimo vietovėje rinkos. Tačiau pagal vidinę regionų apgyvendinimo teritorinę (miestas–kaimas) struktūrą matome kiek kitokius dėsningumus. Iš stipriausių regionų (1 pav. scheme – I–V regionai) tik Šiaurės rytų Lietuvos regionas išsiskiria dominuojančiu apgyvendinimu kaimo vietovėje (dalis bendrame regiono nakvynės vietų ir apgyvendintų poilsiautojų skaičiuje didesnė nei 50 proc.). Kituose svarbiausiuose Lietuvos regionuose (1 pav. scheme – I–III ir V regionai) apgyvendinimas kaimo vietovėje yra labai stipriai išvystytas, tačiau bendroje regionų apgyvendinimo verslo struktūroje sudaro mažesnę dalį.

Apgyvendinimo požiūriu silpniau išvystytuose regionuose (1 pav. scheme – VI–X regionai) priešingai – bendrame silpniau išvystytų apgyvendinimo paslaugų fone išsiskiria gana stiprus apgyvendinimas kaimo sodybose (4 lentelė). Šis dėsningumas ypač išryškėja savivaldybių lygmeniu (2 pav.).

2 pav. Kaimo turizmo ir kitų apgyvendinimo paslaugų sodybų kaimo vietovėje teritorinio pasiskirstymo ir naudojimo schema (sudaryta pagal: Statistikos departamentas. Rodiklių duomenų bazė, 2016; Tyrimo duomenys, 2015)

Fig. 2. The scheme of territorial distribution and use of rural tourism and other accommodation services in rural area (According to: Statistics Lithuania. Database of indicators, 2016; The research data, 2015)

35 savivaldybėse nakvynės vietos kaimo vietovėje sudaro daugiau kaip pusę visų savivaldybės teritorijoje esančiųjų. Kai kuriose intensyviai rekreacijai naudojamose savivaldybėse kaimo turizmas yra pagrindinis apgyvendinimo paslaugas teikiantis verslas. Štai Lazdijų r. savivaldybėje kaimo vietovėse yra apie 1,37 tūkst. nakvynės vietų (82 proc. sav. esančių nakvynės vietų), Varėnos r. savivaldybėje atitinkamai – apie 1,2 tūkst. (73 proc.), Zarasų r. savivaldybėje – 0,9 tūkst. (72 proc.), Plungės r. savivaldybėje – apie 1 tūkst. (63 proc.), Ignalinos r. savivaldybėje – apie 0,8 tūkst. (64 proc.).

Rekreaciniu požiūriu labiausiai išvystytose savivaldybėse (kuriose vyrauja priemiesčio (savaitgalio) ir priemiesčio-atostogų (ilgalaikio) tipo poilsis) apgyvendinimo verslas labiau diversifikuotas. Šių savivaldybių kaimo sodybose sukonzentruota 50 proc. ar mažiau apgyvendinimo vietų, tačiau absoliučiais skaičiais nakvynės vietų jose yra daugiausia Lietuvoje: Klaipėdos, Trakų, Molėtų rajonų savivaldybių teritorijose nakvynės vietų kaimo vietovėje daugiau kaip 1 tūkst.

Savivaldybėse, kuriose menkiausiai išvystytas apgyvendinimo verslas, kaimo turizmas dažnai yra apgyvendinimo verslo savivaldybės teritorijoje „gelbėtojas“, ypač tai pasakytina apie mažesnes savivaldybes – Rietavo, Kazlų Rūdos, Šilalės r., Širvintų r., Šakių r., kuriose nakvynės vietų skaičius, atmetus kaimo teritorijose teikiamas sodybų nuomos ir nakvynės paslaugas, nesiekia 50.

3.2. Apgyvandinimo ir kaimo turizmo verslo reikšmė lokaliuose kaimo teritorijose

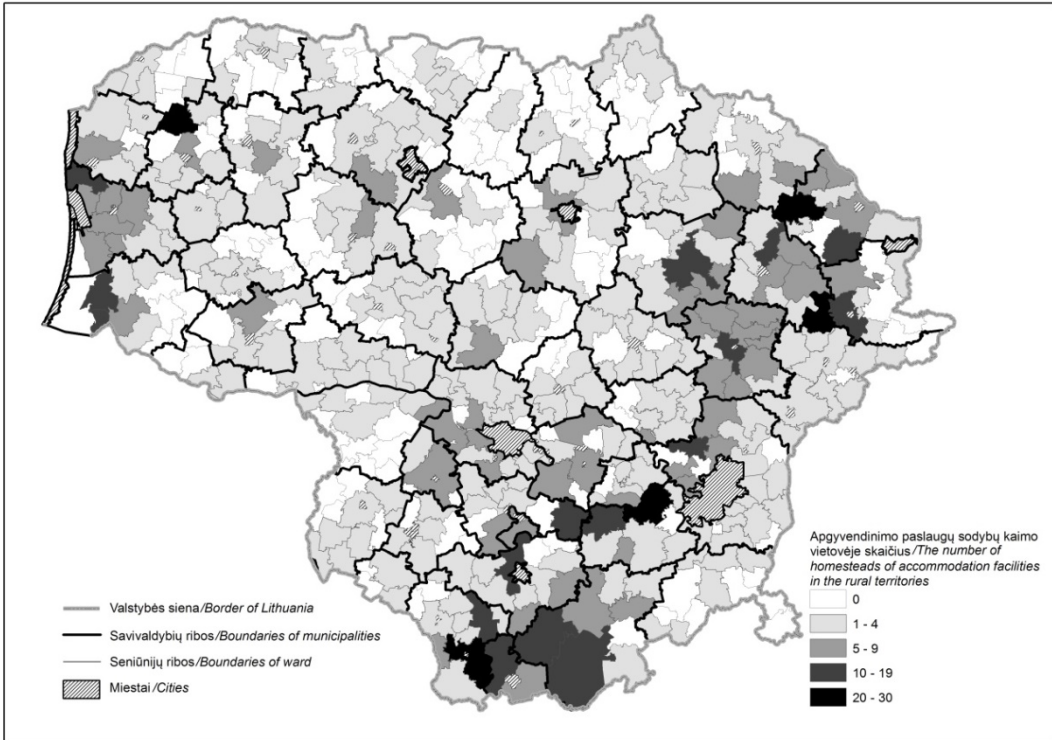
Analizuojant apgyvendinimo paslaugų sklaidą kaimo vietovėje išryškėja sklaidos skirtumai ir lokaliu – seniūnijų lygmeniu (3 pav.). Tyrimo metu iš viso sodybų buvo inventorizuota 315 kaimiškų seniūnijų. Po 1 sodybą fiksuota 114 seniūnijų; po 1–4 – 232 seniūnijose; po 5–9 – 62 seniūnijose; po 10–19 – 16 seniūnijų; po 20–30 – 5 seniūnijose.

Sodybų dislokacija dažnai susieta su konkrečiais rekreaciniais išteklių (ežerais, upėmis ir kt.), kurie savivaldybių teritorijose išsidėstę netolygiai. Štai Ignalinos r. savivaldybėje tyrimo fiksuotos 57 sodybos; 46 iš jų yra Linkmenų ir Ignalinos seniūnijose, o rytinėse, aukšta rekreacinių išteklių kokybe nepasižyminčiose rajono seniūnijose – Didžiasalio, Mielagėnų, Tverėčiaus ir kt. – sodybų visai nefiksuota. Panašių teritorinių dėsningumą galime rasti ir kitose aukščiausiu rekreaciniu naudojimu išsiskiriančiose savivaldybėse: Trakų r. savivaldybėje daugiausia sodybų sukonzentruota Trakų ir Aukštadvario seniūnijose (46 iš 60), Plungės r. savivaldybėje – Platielių seniūnijoje (29 iš 45); Varėnos r. savivaldybėje – Marcinkonių ir Merkinės seniūnijose (32 iš 50); Lazdijų r. savivaldybėje – Veisiejų ir Seirijų seniūnijose (36 iš 57).

Daugiausia nakvynės paslaugų teikėjų kaimo vietovėje fiksuota Molėtų r. savivaldybės teritorijoje – 72. Šioje savivaldybėje dėl gana tolygaus rekreacinių išteklių pasiskirstymo sodybų pasiskirstymas taip pat gana tolygus (išskyrus Videniškių (1 sodyba) ir Jonišio seniūnijas (2 sodybos)).

Maždaug tolygiai sodybos pasiskirsčiusios ir priemiesčių savivaldybių teritorijose, tačiau jose išsiskiria tam tikros kryptys, kuriose sodybų koncentracija yra didesnė. Vilniaus r. savivaldybės teritorijoje sodybų daugiau šiaurės vakarinėje dalyje – Maišiagalos, Paberžės, Riešės, Sudervės seniūnijose; Kauno r. savivaldybės teritorijoje sodybų kiek daugiau teritorijose į vakarus nuo Kauno miesto prie Nemuno esančiose seniūnijose – Ringaudų, Raudondvario, Zapyškio, Kulautuvos. Klaipėdos r. savivaldybės teritorijoje sodybų yra visose kaimiškose seniūnijose, daugiausia jų – Kretingalės (14), Dauparų–

Kvietinių (9), Vėžaičių (9) seniūnijose. Minėta, kad dėl klaidėdiečių savaitgalio poilsio tradicijų (nakvynės kaimo turizmo sodybose, pirtyse) Klaipėdos r. savivaldybėje šias paslaugas teikiančių sodybų koncentracija yra viena didžiausia Lietuvoje. Tačiau reikia pažymėti, kad vis daugiau gyventojų keliantis į individualius namus (kur įrengiama pirtis ir kt. infrastruktūra), taip pat dėl didėjančio gyventojų mobilumo poilsiautojų elgesys keičiasi, ir poilsis tokiose priemiestinėse sodybose ateityje gali tapti mažiau patrauklus. Kai kurie į poilsio verslą investavę gyventojai dėl mažėjančio poilsiautojų skaičiaus jau dabar susiduria su finansinėmis problemomis.

3 pav. Apgyvendinimo paslaugų sodybų kaimo vietovėje pasiskirstymas seniūnijų teritorijose (2015 m. duomenys)

Fig. 3. Distribution of homestead of accommodation services in the rural area in wards (LAU 2 – seniūnija) (According to: The research data, 2015)

Aukšto rekreacinio naudojimo rajonuose išsiskiria kaimo turizmo paslaugų koncentracijos zonos: Pietų Lietuvoje – Marcinkonių, Merkinės (Varėnos r. sav.), Leipalingio (Druskininkų sav.), Veisiejų ir Seirijų (Lazdijų r. sav.) seniūnijų teritorijos. Tokią zoną sudaro ir rekreaciniame areale palei kelią Vilnius–Prienui esančios Trakų, Aukštadvario (Trakų r. sav.) ir Stakliškių (Prienu r. sav.) seniūnijos.

Mažo rekreacinio naudojimo intensyvumo teritorijose nakvynės paslauga kaimo vietovėje dažnai naudojama pokyliams ir kitoms šventėms organizuoti, o teritorinis pasiskirstymas yra gana atsitiktinis, sodybos vietą gali lemti tiek rajono centro artumas, tiek geografinė padėtis šalia kelio (dažnai pakelės maitinimo įstaigos yra registruotos kaip kaimo turizmo sodybos), tiek rekreaciniai išteklių ar kiti lokalūs veiksniai.

Gyventojų užimtumo struktūra kaimo vietovėje, lyginant su miesto gyventojų užimtumu, turi ypatumų: kaimo vietovės išsiskiria mažesne samdomų darbuotojų dalimi nei mieste (nors samdomi darbuotojai sudaro didžiąją dalį užimtų kaimo gyventojų – apie 78 proc.), didesne nei mieste savarankiškai dirbančių asmenų dalimi (kaime gyvena apie pusę Lietuvos savarankiškai dirbančių asmenų) ir labai didele padedančių šeimos narių dalimi (2015 m. kaime gyveno 14 tūkst. taip dirbančių asmenų, kas sudarė daugiau kaip 90 proc. tokių asmenų Lietuvoje). Pažymėtina, kad pagal 2011 m. gyventojų ir būstų surašymo rezultatus, tik mažiau nei pusė (47,7 proc.) kaimo užimtųjų dirbo toje pačioje gyvenamojoje vietovėje, kurioje gyveno. Taigi daugiau nei pusė kaimo užimtųjų dirbo kitose vietovėse (dažniausiai miestuose) ir užsienyje (2,2 proc.). Iš viso kaime 2015 m. buvo užimti 384,1 tūkst. kaimo gyventojų, kas sudarė apie 29 proc. visų Lietuvos užimtųjų. Užimtųjų skaičius kaimo vietovėje po 2008 m. krizės buvo sumažėjęs, o maždaug nuo 2011 m. ėmė didėti.

Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikloje 2015 m. kaime buvo užimti 8,7 tūkst. žmonių (2010 m. – 5,2 tūkst.); visi jie dirbo privačiame sektoriuje. Taigi apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikloje užimta vos 2,3 proc. visų užimtų kaimo gyventojų. Matome, kad šalies mastu apgyvandinimo verslas kaimo vietovėje nesudaro ženklios dalies, tačiau būtina atkreipti dėmesį į kai kuriuos regioninius ypatumus. Iš 3 pav. pateiktų duomenų matome, kad Lietuvoje išsiskiria kaimiškos seniūnijos su itin didele apgyvandinimo paslaugų įstaigų koncentracija. Poilsio sezono metu rekreacinėse teritorijose besilankančių ir nakvojančių žmonių skaičius išauga kelis kartus, o teritorijoje esančios gyvenvietės veikia kaip aptarnavimo centrai. Kai kurios parduotuvės poilsio rajonuose atidaromos tik sezono metu (pvz., Mindūnuose). Linkmenų seniūno teigimu, seniūnijos teritorijoje vasaros savaitgaliais galima priskaičiuoti apie 4 tūkst. asmenų (vietinių gyventojų 2011 m. buvo 937). Mūsų skaičiavimais, ir kitose intensyviu rekreaciniu naudojimu pasižyminčiose seniūnijose – Labanoro, Kaltanėnų (Švenčionių r.) Mindūnų (Molėtų r.), Veisiejų, Seirijų (Lazdijų r.), Merkinės, Marcinkonių (Varėnos r. sav.), Dusetų (Zarasų r. sav.) ir kitose – žmonių skaičius sezono ir ne sezono metu skiriasi kelis kartus, o seniūnijų centrai ar kitos didesnės gyvenvietės tampa kasdienio poilsiautojų aptarnavimo centrais.

Tokių seniūnijų bendroje verslo ir darbo rinkos struktūroje apgyvandinimo verslas sudaro gana ženklią dalį. Štai Linkmenų seniūnijoje, pagal 2011 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenis, iš 937 gyventojų 382 gyventojų pajamų šaltinis buvo pensija, o su darbine, verslo, žemės ūkio veikla susijusias pajamas deklaravo 230 gyventojų, dar 42 gyventojai deklaravo kitas pajamas. Apie pusę Ignalinos r. savivaldybės kaimo gyventojų dirbo ne savo gyvenamojoje vietovėje, tad tikėtina, kad seniūnijos teritorijoje dirbta kiek daugiau nei šimtas jos gyventojų (110–130). Panašų užimtųjų skaičių patvirtina ir Linkmenų seniūnijos seniūnas. Apgyvandinimo verslas kaimo vietovėje dažniausiai yra šeimos verslas, kuriame užimti bent du žmonės. Tad žinant, kad seniūnijoje inventorizuota 30 kaimo turizmo ir apgyvandinimo sodybų, tikėtina, kad šis verslas seniūnijoje galėtų sukurti bent 60 darbo vietų, kas sudarytų apie 50 proc. seniūnijos teritorijoje esančių darbo vietų (turint omenyje, kad tai sezoninis verslas). Panaši padėtis sezono metu susidaro ir kitose rekreacinę paklausą turinčiose seniūnijose.

Šiame straipsnyje analizuojamas stacionarių nakvynės vietų pasiskirstymas, tačiau Lietuvoje daugėja turistinių stovyklų ir poilsiaviečių, kuriose sezono metu taip pat įdarbinami vietos gyventojai. Tad realiai apgyvandinimo ir kitų rekreacinių paslaugų

verslo indėlis į darbo rinką kaimo vietovėje gali būti dar didesnis (tačiau tam patvirtinti būtų reikalingas atskiras mokslinis tyrimas).

Taigi nors bendroje verslo ir gyventojų užimtumo struktūroje apgyvendinimo verslas kaimo vietovėje nesudaro ženklios dalies, išsiskiria teritorijos, kuriose šis verslas yra labai reikšmingas. Tradicinėse kaimiškoms teritorijoms veiklose – žemės ir miškų ūkyje – dirba vis mažiau žmonių ir veikla kaimo teritorijose vis labiau diversifikuojasi; šiame veiklos diversifikacijos procese apgyvendinimo ir kaimo turizmo verslas užima, nors palyginti nedidelę, bet reikšmingą vietą. Svarbu ir tai, kad kiekviena darbo vieta ar pajamų šaltinis kaimo teritorijoje yra reikšmingas.

Išvados

Lietuvoje 1990–2015 m. apgyvendinimo verslas plėtėsi: išaugo tiek bendras nakvynės vietų skaičius, tiek nakvynės paslaugų teikėjų įvairovė. Apgyvendinimo verslo raida ir teritoriniai pokyčiai Lietuvoje buvo nulemti apgyvendinimo paslaugos paklausos konkrečioje lokaloje teritorijoje.

Dėl apgyvendinimo paslaugų teritorinio išsidėstymo geografinio sąlygotumo Lietuvoje šių paslaugų teritorinės koncentracijos židiniai, lyginant su sovietmečiu, išliko tie patys: didieji miestai, kurortai, priemiestinės teritorijos ir rekreacinių išteklių gausa pasižymintys atostogų poilsio rajonai.

Dalis dabartiniu metu veikiančių apgyvendinimo įmonių naudojami atnaujinta senąja materialine baze, o dalis verslo yra naujai sukurta. Miestuose buvę viešbučiai privatizuoti ir daugeliu atvejų tęsia savo veiklą, o dėl didėjančios paklausos vyko gana intensyvi naujų viešbučių plėtra. Priemiesčiuose dabartinis apgyvendinimo verslas iš esmės yra naujai susikūręs, nes dėl intensyvios miestų plėtros daugeliu atvejų buvusios vaikų poilsio ir kitos bazės buvo urbanizuotos. Kurortuose dalis buvusių poilsio bazių sunyko, tačiau dauguma buvusių apgyvendinimo įstaigų ir sanatorijų, pakeitusios savininkus ir atsinaujinusios, tęsia veiklą. Kaimiškuose rekreaciniuose regionuose buvusių poilsio bazių likimas įvairus: vienos sunyko, kitos tęsia veiklą. Šiuose regionuose labai intensyviai kūrėsi kaimo turizmo verslas. Dalis gyventojų, kurie sovietmečiu savo sodybose priimdavo poilsiautojus, jose įkūrė kaimo turizmo sodybas.

Šalies teritorijoje išsiskiria didelės nakvynės vietų koncentracijos ir intensyvaus jų naudojimo regionai bei mažesnės koncentracijos ir ekstensyvesnio naudojimo regionai. Nustatyta, kad didžioji dalis visų Lietuvos stacionarių nakvynės vietų (daugiau kaip 80 proc.) sukonzentruota vakarinėje, pietinėje, Vilniaus bei Kauno regionų ir šiaurės rytinėje Lietuvos dalyse (1 pav. schemoje – I–V regionai), kurios bendrai sudaro kiek mažiau nei pusę Lietuvos teritorijos. Likusiai Lietuvos teritorijos daliai – Suvalkijai, Vidurio ir Šiaurės Lietuvos regionams (1 pav. schemoje – VI–X regionai) – tenka mažiau nei 20 proc. nakvynės vietų ir tik apie 11 proc. poilsiautojų.

Nepriklausomybės laikotarpiu Lietuvoje ypač išaugo nakvynės paslaugų kaimo vietovėje verslas: 2015 m. nakvynės paslaugų teikimo sodybose buvo apie 30 proc. visų Lietuvoje įrengtų nakvynės vietų; net 35 savivaldybėse nakvynės vietos, esančios kaimo vietovėje, sudarė daugiau kaip pusę visų savivaldybės teritorijoje esančių nakvynės vietų, o kai kuriose intensyviai rekreacijai naudojamose savivaldybėse (Lazdijų, Varėnos, Zarasų rajonų) kaimo turizmo verslas yra pagrindinis apgyvendinimo paslaugas teikiantis verslas, kuriame sukonzentruota per 70 proc. savivaldybės teritorijoje esančių nakvynės vietų.

Savivaldybėse, kuriose menkiausiai išvystytas apgyvendinimo verslas, kaimo turizmo verslas dažnai yra apgyvendinimo verslo savivaldybės teritorijoje „gelbėtojas“, ypač tai pasakytina apie mažesnes savivaldybes – Rietavo, Kazlų Rūdos, Šilalės r., Širvintų r., kuriose nakvynės vietų skaičius, atmetus kaimo teritorijose teikiamas sodybų nuomos ir nakvynės paslaugas, nesiekia 50.

Bendroje verslo ir gyventojų užimtumo struktūroje apgyvendinimo verslas kaimo vietovėje nesudaro ženklios dalies, tačiau išsiskiria lokaliai teritorijos, kuriose šis verslas yra labai reikšmingas. Kai kuriose seniūnijose – Linkmenų (Ignalinos r. sav.), Dusetų (Zarasų r. sav.), Mindūnų (Molėtų r.), Veisiejų, Seirijų (Lazdijų r.), Merkinės, Marcinkonių (Varėnos r. sav.) ir kitose – sezono metu apgyvendinimo versle gali būti sukoncentruota iki 50% proc. seniūnijos teritorijoje esančių darbo vietų.

Literatūra

- Budraitė A., 1971. Aukštaitijos nacionalinio parko pietinės dalies landšafto rekreaciniai tyrimai, Diplominis darbas, Vilniaus universitetas, 113-125.
- Burneika D., Kriaučiūnas E., 2007. Some premises for balanced development of ecotourism on the territory of Lithuania. *Ekologija* No.53. No. 2. (priedas). P 10-15.
- Daniulaitis G., Stauskas V., 1980. Perspektyvinė Lietuvos TSR poilsio zonų sistema, *Lietuvos TSR architektūros klausimai VI (III)*, 4-20.
- Davidonytė B., 2016. Negyjanti Šventosios žaizda: pagrindiniai kurorto atributai išūliai pažeidžia istatymus Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/vasara/naujienuos/skaityk/negyjanti-sventosios-zaizda-pagrindiniai-kurorto-atributai-izuliai-pazeidzia-istatymus.d?id=71760248>.
- Ekoturizmo plėtros galimybių studija (užsakovas: Valstybinis turizmo departamentas prie LR Ūkio ministerijos), 2005 m.
<http://www.atostogoskaime.lt>.
<http://www.kaimai.lt>.
<http://www.turizmas.lt>.
- Jurčiukonvė G., 2013. Lietuvos kurortinių miestų ekonominės plėtros geografinė analizė, *Bakalauro darbas*, Vilniaus universitetas.
- Kriaučiūnas E., 2009. Regional aspects of ecotourism in Lithuania. *Geopolitical studies, vol 15, Countries of central & eastern Europe versus global economic crisis*, Warsaw, ISSN 1429-009X ,p. 383-394.
- Kriaučiūnas E., Krupickaitė D., Pociūtė-Sereikienė G., Ubarevičienė R., 2014. Lietuvos kaimo gyvenviečių funkcijų kaitos regioninės ypatybės *Geografijos metraštis* , 47, p. 70-87, ISSN 2335-8610.
- Kriaučiūnas E., Alksnytė A., 2010-2011. Turizmo paslaugų išvystymo ypatumai Aukštaitijos, Dzūkijos ir Žemaitijos nacionaliniuose parkuose. *Annales Geographicae* 43-44 t., 64-75.
- Kučinskienė M. Mačerinskienė A., 2013. Will Lithuania's Hotel Industry Grow? *Regional Formation and Development Studies. Journal of Social Sciences*. ISSN 2029-9370. 2013. No. 1 (9). P. 180-192.
- Lenkaitytė J., 1977. Antalieptės marių landšaftinio draustinio rekreaciniai ypatumai, Diplominis darbas, Vilniaus universitetas, 34-43.
- Lietuvos statistikos departamentas, 2015. Rodiklių duomenų bazė. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>.
- Lietuvos statistikos metraštis 1989 metai, 1990. Vilnius, Lietuvos statistikos departamentas.
- LTSR poilsio zonų perspektyvinio išvystymo schema, 1968. Vilnius: Centrinis techninės informacijos ir propagandos biuras.
- Mačerinskienė A., Mikaliūnienė G., 2014. Peculiarities of Tourism Business Innovations in Lithuania. – *European Journal of Tourism, Hospitality and Research* 4(2), 231-256.
- Meškauskas J., 2009. Apgyvandinimo paslaugų sektoriaus vystymosi Lietuvoje galimybės. *Magistro darbas*, Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, Kaunas.
- Registūrų centro adresų registūrų duomenų bazė. Prieiga per internetą: <http://www.registrucentras.lt/adr/pub/>.
- Sirusienė-Lajauskienė R., Lamauskas A., 2010. Lietuvos kaimo turizmas - ekonominių ir politinių vėjų pagairė; prieiga per internetą <http://lietuvsdiena.lrytas.lt/-12803285131278422819-lietuvos-kaimo-turizmas-ekonomini%C5%B3-ir-politini%C5%B3-v%C4%97j%C5%B3-pagair%C4%97je.htm>.
- Srėbaliėnė A., 2016. Yra toks verslas kaime, kuris mielai užčiauptų meteorologus. Prieiga per

internetą: <http://verslas.lrytas.lt/sekmes-istorijos/yra-toks-verslas-kaime-kuris-mielai-uzciauptu-meteorologus.htm>.

- Stanaitis S., 2008. Vilnius – Lietuvos turizmo traukos centras. *Inovacijos turizmo versle ir moksle*. Klaipėda, p. 94-95 ISBN 978-9986-31-247-5.
- Stanaitis S., Baranauskas A., 2006. Recreational and tourist potential of Druskininkai. *Conditions of the Foreign Tourism Development in Central and Eastern Europe*. Wroclaw, p. 95-103.
- Stanaitis S., Brazauskas G., 2010. Rural tourism in Lithuania: present situation and future possibilities. Conditions of the foreign tourism development in Central and Eastern Europe. *Business tourism, perspectives of its development*, Vol. 11. Wroclaw, p. 58-67. ISBN 978-83-921524-9-1.
- Svetikienė I. (2002). *Turizmo marketingas*, Vilniaus kolegija, Vilnius.
- Turizmas Lietuvoje 1993 metais, 1994. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, Vilnius.
- Turizmas Lietuvoje 1995 metais, 1996. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, Vilnius.
- Turizmas Lietuvoje 2001, 2002. Lietuvos Statistikos departamentas, Vilnius.
- Turizmas Lietuvoje 2005, 2006. Lietuvos Statistikos departamentas, Vilnius.
- Turizmas Lietuvoje 2012, 2013. Lietuvos Statistikos departamentas, Vilnius.
- Turizmas Lietuvoje 2014, 2015. Lietuvos Statistikos departamentas, Vilnius.
- Žostautaitė G., 2015. Turizmo vystimosi tendencijos Baltijos jūros šalyse XXI a. pr. *Bakalauro darbas*, Vilniaus universitetas.
- Кавалюк П., Игнатонис Й., 1988. Развитие рекреационного строительства в Литве, *Географія*, 24 т., 96-111.
- Схема перспективного размещения мест длительного отдыха в Литовской ССР, 1961. Ataskaita. Vilnius.

TERRITORIAL DISTRIBUTION OF ACCOMMODATION SERVICES IN LITHUANIA

Edis Kriauciūnas

LSRC Institute of Human Geography and Demography, A. Goštauto str. 9, LT-01108 Vilnius

E-mail: edis.geo@gmail.com

Summary

This article presents the analysis of Lithuanian accommodation services' enterprise territorial distribution and transformation since soviet times till 2015. The object of the article is to underline the general development tendencies of accommodation services' during the period 1990-2015 and to analyse the current (2015) accommodation services' distribution in Lithuania. The article emphasises on rural territories but it also involves in a general context accommodation services' enterprise data of the cities and resorts.

The analysis shows that during the period 1990-2015 the accommodation enterprise was growing: there increased both the general number of beds and the diversity of providers of accommodation services. The analysis revealed that geographical factor influenced that the flashpoints of territorial concentration of accommodation services' compared with the soviet times remained the same: the major cities, resorts, suburban territories and the holiday regions that are well known for recreational resources.

The part of currently working accommodation establishments is still using the old material basis and the other part is newly established. The older hotels that were privatised in the majority cases continue their activities, as well due to the high demand the number of newly built hotels was also increasing. The current accommodation enterprise that was developed on the suburbs is quite new. Due to the intensive sprawl of the cities the majority of previous children and other recreation campuses were urbanized. In the resorts part of recreation campuses disappeared but the majority part of previous accommodation establishments and sanatoriums after changing their owners still exists. The fate of recreation campuses that were built in rural recreational regions differs: some of them disappeared and some of them continue working. However, in these regions the rural tourism enterprise was developing very rapidly during independence period.

The article presents the scheme of accommodation service territorial distribution. The scheme

presents that it might be defined the regions in Lithuania that distinguish by high concentration of logging places and intensive use of them and as well regions with lower concentration of logging places and extensive use of them. It was identified that the majority of all stationary logging places (>80%) in Lithuania are concentrated in Vilnius and Kaunas regions, also in Western, Southern and North-eastern parts of Lithuania (Fig. 1 in the scheme – I-IV regions). The rest territory of Lithuania (Suvalkija, Central and Northern) creates less than 20% of lodging places and accommodates only about 11% of tourists (Fig. 1 in the scheme – V-IX regions).

The analysis also revealed that during independence period the accommodation services' enterprise in rural territories in Lithuania has significantly increased: according to 2015 data 30% of all beds in Lithuania were in farmsteads in rural territories. Rural tourism enterprise is the main accommodation enterprise in some intensively used for recreation municipalities (Lazdijai, Varėna, Zarasai). In these municipalities rural tourism concentrates more than 70% of all lodging places that are counted in these municipalities. Meanwhile, rural tourism frequently appears "rescuer" in the municipalities where the accommodation service enterprise is less developed.

The analysis revealed that in general population employment structure the accommodation service enterprise in the rural territory does not constitute the significant part; however, it might be distinguished local territories where this type of enterprise is very important. In some wards (*LAU 2 – seniūnija*) such as Linkmenys (Ignalina dis.), Dusetos (Zarasai dis.), Veisiejai, Seirijai (Lazdijai dis.), Merkinė, Marcinkonys (Varėna dis.) and others during the season accommodation services' enterprise might concentrate up to 50% of working places of the wards.